

Գարեգին աւր. Գազանճյանը (ավագանի անու-
նով Դեհրու) ծնվել է 1927թ. Սամարյուլում: Կո-
նական ուսումն ասացել է երեսուրդի ժառանգ-
վորաց փաճարանում: Այդ ծառայել է երեսուրդ-
նի փանդուն, Կ.Պոլսում, Միջազգայ Նահանգներում
հասկալեռն Կաճնգնոնի քըմունւմ, Վլադիվա-
ստո րորեռն թեմակալ առաքնոր, աղայ փերսի
երեսուրդեմում րորեռն լուսարարեռն: Կ.Պոլսի
Մաշհարվ է ընսգել 1990 թ. սեղեմերի 5-ին:

**ՔԱՐՈՉՉԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԸ ԴԱՌՆՈՒՄ Է ԲՈԼՈՐ ԹԵՄԵՐԻ
ԵՒ ՈՂՋ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԲԱՐԻ ԳՈՐԾԱԿԻՅԸ**

«Զրիսնոնեայ Հայաստան» թերթի խմբագրի հարցազրույցը Ս. Էջմիածնի ԲԴԿ վարիչ-սնօրեն հոգեւունի Տ. Վազգեն վարդապետ Միրզախանյանի հետ

Հայր Սուրբ, 1998թ. աւիս-
տանային արեւելքում սկսվեց
մեծանց Հայոց կարողուկու Պա-
րեզին Առաքինի կողմից Քարոզ-
չական կենտրոնի ղեկավարու-
թյան եւ բաժնի վարչէնէի ընդո-
ւնեւոթյամբ, որը վկայում է Վե-
ստիան Հայրաթաէին Քարոզչա-
կան կենտրոնի գործունեւոթյան
նկատամբ ունեցած մեծ ուադ-
րոթյան ու հոգատարոթյան մա-
սին:

Հիրավի, սույն 1998 թվականը, սկսվելով Գարեգին Ա Ամենայն հայոց կաթողիկոսի օրհնությամբ և վստահաբար դա իր կողմից առնանիստակոց ռազմադրության մի լուրջ քայլ էր Հրախոսեանական դասփարակության և բարոզութայնայն հաստատության նկատմամբ: Վեհապատ Հայրաթեան այն նմանում է որդես կաթողիկոսաւանդ կառույց և կարեւորում նրա դերը երբ եկեղեցու պատկաւ գործունեութան ժշանակներինք ներս. որդես Ավեսարամի բարոզութայն, մասաղ սերնդի իրխոսեանական դասփարակության և նրա բարոական նկարագրի կերտմանը նոյաաղոց մի գրաւեսութ: Մեմքի դրա համար մեր երախսագիտութունք ևեմ հայտեմ Լորին Մրորութունը, որոք Բարոյական, եւ նոյական առումով ոչ մի միջոց չի ինանդ, որդեսից հաստատութունը իրաւաւ, ինչ որ է: Վեհապատ Հայրաթեան բազաւերանք այն գործի նկատմամբ, որն էլ որ մեզ աւելի հաստատանակութայն է կոչում, իրեւ վարիչ-սնորեւին, նաեւ բարոյի դասախանասուներին և արաթոյ աշխատակազմին, դասփարակութայնութուն, որ ունեմ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութայն և մեր ժողովրդի հանդէս: Իր օրհնութայն, հալասացած եմք, որ այս արիւն էլ ալեկի արդունակես ու արաթաթեր ոյիսի յինի:

Մի ֆանի որ առաջ Մայր Աթոռում Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ օրի ունեցավ Հայաստանի քննակալ առաջնորդների խորհրդակցական ժողով. որին ղով եւս մասնակցեցիք: Խնդրում եմ համառոտակի դասմեք ժողովի ու մրա արդյունքների մասին:

Սույն քվականի փետրվարի 27-ին, Վեհաճառում, Վեհափառ Հայրաթեսի նախագահությամբ քննիչ ունեցող Հայաստանի քննչական պալատի քննիչների և Արցախի քննիչ առաջնորդի խորհրդակցական ժողով, որին մասնակցեցին նաև Գեորգյան Շնամարանի և Ստույ Հայկազունի մ. վրդ. Նաչարյանը, Մայր Աթոռի միաբան ամրակազմների հարցերով զբաղվող Սիմայել մ. վրդ. Աջադախյանին և մեներ՝ ժողե ԶԳԶԿ-ի վարչի-սֆորե: Այսինքն բնամարկվեցին երեք հիմնական հարցեր՝ զեկողողական, որով Վեհափառ Հայրաթեսը ներկայացրեց քննմեի գործունեության ընդհանուր եզրեր, երկրորդ Մեծ Պաղոց Ե-անի հոգեւոր գործունեության մ. վեկի ուժեղացումը և երրորդ՝ հոգեւորականաց ընդհանուր համազում-ում կազմակերպութեւն ունեցողութեւն:

Մյակտ բննարկվեց քննորոշող ծախսեր խորհուրդներ կազմակերպելու կարողությունը հարցը բնականին հասել է իրականացնելու համար։ Երբեք գործունեության լայն դասերը չեն եղել, սոցիալական վիճակի վերաբերյալ հարցեր։ Եվ ինչպե՞ս են լինում կասարվող ծախսահարմարությունը միջոցառում, ժապավենություն, բաղուն, գրավելու եղանակները, եւ կարճի հարկերը հաշվարկվում են։

վելակոչյուն: Առանձին ուս-
դրական դարձվեց կորնական
դրոյսիարկուկան խնդրի:
Բարձրացվեց Հայաստանում կրճը
որդե ատարկա ղեկական ղրց-
ներում դասավանդելու հարց: Մյ
հարցը գրավելու խնդիր որկե
Արասայան հայրաղեկան քեմի
ստացիոնրական փոխաղըր Գա-
րեգի աբեղա: Ներսիսյանի, ճե-
մարանի իտույի ե հարգական
կենսոնի վարչ-հցօրեի վրա:
Մեմ ղեկի Հ պար ժամանակում
Նստմ հասկարեի կայ երկրեի փո-
ճը ե վեհափառիմ ներկայացնեմ
հմմաղասակսյան ստաջարկու-
քում:

Նեցեցին, որ կիրակնօրյա դոր-
ացները լավագույն միջոց են. երե-
կաններին են իրենց մոտեցնե-
հողողակից դարձնելու Մայր Եկեղե-
ցուն: Նրանց միջոցով կազմակեր-
պել երգչախմբեր, արտիստիկ եկե-
ղեցիների դորաց դասը, այնտեղ
համախորդ երեխաների միջոցով
սուրբ խորանների վրա սեղանի մա-
սաղ սեղանի մասնակցությունը հո-
գան որ արարողություններին, մի
քան, որ Եսա Տեղերում արդեն յա-
կիրողություն է: Կարեւորեց նաե-
կուն դասավանդող ուսուցչի
դասարանում խնդիր: Սոցիալ կան
300-ից ավելի դասարանական ուսու-
ցիչներ, որոնք տղայում են բնա-
կալ արտադրողների հրավերի՝ Տե-
ղերում փրկանական դասարա-
նություն գործունեություն կազմա-
կերպելու համար:

1996-ի նոյեմբերի 19-ին մնաճ մի խորհրդակցության կայացաճ վեհաճաճմոճ: Այն ուեղալ իր աղ- լուքիճ և ուրե քեթնոճմոճ ձեղաղը- վեցիճն իրխսնեղաճկաճ դաղաղը- րուքաճն գրաեեղաղեղ: Աեղա- փաճն Հաղաղեղի կողմից ճաղաճ- կաճ գոճմոճր իր ժաճաղըվեցիճ աղ գոճմոճնեղաղաճն իաճմոճ: Բաղ յաղիճիճն կաճ, ոճ իր եթեճից ճնս ոեղսճ է ռուսաղաղը կեղաղըճ դաղաճն, ողաղիճն իրխսնեղաղ ղաղաղաղաղաղաղաճն աղ գրաե- ղաղեղը, դեղեղ իրեղս սղըճն կաճն լիճաղիճն մեղ եճ և մնաճ ող աղնեղաղաղաղաղաճ, ողաղ կաղ- մաղեղաղաղաղաճ, վաղաղաղ գոճմոճ իճ խաղաղաղ:

Օգտվելով առիթից, ուզում եմ կրկին ասել, որ ռազ ճանակալի ողի-
 շի լինել, եթե յուրաքանչյուր քննի
 բխսոճեմական դասախարակության
 ճառատյակի ղաասախարականոս
 ցուցակների հոգեդուրական, ավելի
 նախընտրելի է կուսակրոն հոգեդու-
 րական, բխսոճեմական դասախ-
 արակության է արագություն գործը
 առաջ սանելու համար: Կազմա-
 կերթելով կիրակնօրյա յորդոցնե,
 արգոնների յարաբեմներ ճեղի հոգե-
 տրականներն միջոցով քացի ղա-
 սարագի օրերից, նաեւ շարքավա
 մեջ մի որ հասկացող արգոնին:
 Վասան եմ, որ արագությունն է ա-
 մենակարճ ճանադարեը ծխերը
 կարգակերթելու, որովհետեւ դրա-
 նով մարդիկ կհավաքվեն եկեղեցու
 ետքը, հոգեդուրականն ետքը է
 կուսակրոն այլ ծխի կորթը:

Եթե մենք աղյաւնեմ, որ հոգեւորականները աղայիական են սոցիալական ու այլ յայնպեաներով, ապա միայն գործունեությունը ծավալեն, դա չափ ժամանակ կկալ: Բացի այդ, ունենել նաեւ հոգեւորականը, որոնք աղայիական են, բայց համադասաւասան գործունեությունը չեն ծավալում: Նշանակում է, որ առաջին հերթին դիտէ՛րեսնեմ նկիւրմը, եթե եղավ նկիւրմ, եթե եղավ նախաձեռնանքություն այն երկրի քեւ սոցիալական

աղաղակվում, եւ քե՛ հոգեւոր քակաւորաբարձրում եւ շատ խնդիրներ իմբընթացիւմ կըսովմեք: Ես մեծ հույսեր եմ կապում այս ժողովի հետ, որովհետեւ մկնացի, որ բնմապաշտ աղանդներուց եմ: Եսաբարձրում եմ այս խնդիրներով: Խնայիկաւորում մնամ հանդիպումների միջոցով Վեհապառ շարադրեցք յետակ կլինի բեմերում սարկող գործունեութայան մանրամասնութայան մեր մասին, եւ մեկել մեր քնազակաշի առուով կարող եմ օգտակար լինել, հնարաւորութայան սահմաններում նոյնպէս քերելով քեմերում բարոզական գրասենյակների ձեւակործան, նոյնք գործունեութայան աղաղակման գործում:

— Հայր Մորթ, հայցնի է, որ Ս. Էջմիածնի Բրիսանոսկան դասփնարակության եւ Բարգաշտանի կենտրոնի գործունեության կարեւորագույն ուղղություններից մեկը կրնի ուսուցիչների դաստասումն է։ Ինչպե՞ս է ընթանում այս ուսուցիչների աշխատանքային ուղին։ Թե՛ներն ու ճանցն առաջնորդներն արդյո՞ք ամհրաժեշտ է խօսանք կատարում են կրնի ուսուցիչներին աջակցելու համար։

Իրաքի ՀԴԲԿ-ն իր գործունեության մի կարևոր ուղղությամբ դարձրել է Բրիտանական կրոնաապականողոց ուսուցիչների դասընթացներ խնդիրը: Այս ուղղությամբ 1995 թվականից ի վեր ադեմ գործունեություն է սկսվում եւ շարունակվում է: Մեր գեկույցների եւ արեւելեան հաւակնությունների մեջ եւել եմ, որ սկզբնական բնայնում Հայաստանի Հանրապետության ինքն իադաբնում, դրան եմ երեւան, Արմավիր, Արաւաթ, Մարաթի եւ Ադարան, քաղեկներ լարաններ, որեղ երեւանակնում քնդդրեկեղեմ եմնակարմեր եւ արմարադույն կրքույն սաթաւայլ արմարեմ: Երկու արալ քնթաթում նրանց դասակարգեց արքեր կրոնական արալաներ եւ արմարե 1997 թվականի նոյեմբեր 29-ին 277 իոքի սաթաւ վարալան ու արաթ մարաթս եւ գորեւո:

Այդ գործընթացը բարունակվում է և՛ այս 1997-98 ուսումնական տարում: Հինգ նոր լսարանների բացվեցին Վանաձորում, Եղեգնաձորում, Աբսարակում, Արվոյանում և Հրազդանում: Ի շարերորդություն այս լսարանների՝ նորերի թիվը դիֆֆերանցիալ էր՝ եւս է, քայքայ նոր դիֆֆերոնցիալ տղայում են նախորդ տարվա Երջանավարներին գործունեութունը, որդեգրել նրանք էլ ոգևորվում և էլ ավելի իրաքակտեղված ու դասախոսանաւ կերպով հաճախեն դասախոսութլորդներին:

Շեհսն մահ է այս մոր լսարանների բացման մեջ մեր քննակալ առաջնորդների անմիջական մասնակցությունը: Հաս խանկանական դոկայմենտախորվածության նման իհրենց հոգեւոր տղասավորների հետ, սեփական միջոցներով կազմակերպում են ճեղքում լսարաններ, իսկ մեկն աղաւիտւում ենք դասախոսությունը եւ գրականությունը. երբեք կարծախ վարձերը եւ այլն: Եւ աւրեն առաջորժաց է: Եւ չեմ կարող ուրախութիւնը չառնել, ո՞ր քննակալ առաջնորդներն այսօր ավելի հեհարքիված են ԶԴԶԿ-ի հեհօրմանախորվածք:

Զննությունների ժամանակ միշտ թեմերի ներկայացուցիչներ մասնակցել են՝ շեանելու այն ուսուցիչների մակարդակը, ովքեր ավարտելով դասընթացը՝ դեռ է աշխատելու սկսող թեմում: Մեկ անգամ

նա ուզում են շեշտել ուսուցիչներին կախարհորոշյունը, որոնք են Եկեղեցուն ու են եկեղեցականորոշյուն կողմին կանգնած, կրքաված մատկարականներ, բխսոնեյա մատկարականներ, ոմկր այսոր դասրաս են իրենց գիշիկները, մասնակցությունը քրեկուն են Եկեղեցու արողչական, բխսոնեյական դասփարակոյրսյան գործին: Մեզազմյուն ժոպանգնվում է նրանց էլ աղկի խրախոսել, որովհետեւ հենց նրանք կարող են դասնակ այն կորիզը, որի վրա հենված մեր եկեղեցականներ կարող են սեղեռում ստեղծել համայնքներ:

- Ինչդեռ երեսաց վերը կասա-
ված թվարկումից, բոլոր թեմերում
չէ, որ կրոնի ուսուցիչների լա-
րաներն են քացվել: Ի՞նչ է աղվան
այս ուղղությամբ եւ ինչոյիսի հա-
մագործակցութիւն կա թեմերի
ետ: Ինչոյիսի են ծանոմ Քա-
րոզական կենտրոնի եւ Հայաստա-
նի եկեղեցական թեմերի համա-
գործակցութեան առաջակն:

«Դիցե՛ք միայեցի՛ք, որ այսօր մենք գործունեությունը ծավալվել է և ծավալվում է Արարածայն հայրադրե՛սական, Սյունյաց, Արմավիրյան, Արագածոտնյ, Գեղարքայ, Կոստանի քի՛նները: Մնում է Շիրակը և Գեղարքունիքը և որոշ անուններ հանձն Արցախը: Կարող եմ նեղ ու լայն ավելի զգալի ախե՛սանք և կարածայն Արարածայն հայրադրե՛սական ևս Արմավիրի քի՛նները: Երևանը, Արածաք, Մասիսը, Էջմիածինը, Արմավիրը աղո՛ն ունենալուարժապով ուսուցիչներ, որ դե՛պի քե՛ն կարողանա հոգեւորկրե՛սական գործունեություն ծափալիս ողորդները:

Գուգարաց, Կոսայիի ու Սյունի-
գիի քեմոնան նոր-նոր սկսվել է մե-
ր գործունեությունը: Սյունիներն
առանձնահատկություն կա: Մե-
ղասերը անցկացվում է եղեգնա-
ճորում, քայք զախ են մասնակ-
ցելու ուսուցիչներ Գորիսից, Սի-
սիանից, Կախից ու Ջերմուկից:
Սա առաջնորդը սրբազան հայրն է
կազմակերպել Արախան եղիսյու-
րոսը եւ սա լավագույն լուծումն է
գործի արդյունավետության առա-
նով:

Հետևյալն Երջանները գնալու
քվժարուրդունը մեր հնարավորու-
րդունները սահմանափակում է
հանքի որ այն հոգեւորականները
ովքեր մեր հրավելում այսօր դասա-
խոսում են, հրամք հասել որիչ ծա-
նալորդունը ու աշխատանք ունեն
Մայր Աթոռում կամ քննմունք: Ե-
թէ կարողանանք դասախոսական
կազմը ավելացնել, կարող ենք ա-
վելի շատ լսարաններ բացել: Ի-
նքարեւորներն նախորդ տարիներին,
նոր ուսումնական Երջանում դա-
սախոսական կազմին մեր ծա-
նակցում են քննելի հոգեւորա-
կանները: Մա առաջիկա հերթին
օգտակար է մեզ է երկուրորը հենց
իրենց, որովհետեւ առնչվելով ու-
սուցիչներին հետ, արդեն ճանաչում
են հրամքն է ճանաչալու: Իսկ հե-
տագա աշխատանքներն այս առա-
մով ավելի արդյունավետ են դա-
նում:

Հայաստանի բոլոր դպրոցներին հայկերեն ուսուցիչներով ապահովելու 2-3-րդ հազար ունեցիկ նվազագույնը կհասնի մինչև 2015 թվականը: Մեծ աշխատանք է լինելու մեծ խնայողությամբ և արագությամբ ավարտել համապատասխան մասնավարձերի մեծ մասը հասնող դասակարգումը: Երկրի մեծ մասում դասակարգումը կլինի բիսոստեմի կամ դասախոսական խմբի ընդհանուր խմբի:

ከሠናዳር ሞገስታ፡

- Խնդրում եմ քնդհանուր գծերով ներկայացրեմ Քարոզչական կենտրոնի 1998 թվականին նախատեսվող աշխատանքները:

Այս օրը հայաստանում ենք հրահարում էր Նոր Հայկարանի հայաբանական անկուրյունների մեկական գիր: Մա կնոյասի մեր հեղինակականություն, հոգեւոր մարման սանդիկ, ուսուցիչների եւ քննիւմարտաւ մեր հալածացալ ժողովրդի Ալեքսարանի էլ ալկէլ խոր իմացողութեւ: Հրահարանի ու եւմ մեր էկեղեցիք սոնդիկ, Պահարացի մեկնություն, մեր լավաւ ամանի վաւրտող գրեւ: Կարեւոր եւ մեծ սոնդիկ օրեւն յոյս եւ հաւերդ գրուկեւն, որդեգր եւ հալածացալ ժողովրդի ալկէլ ծաւոր լինի այլ սոնդիկ, մաւ կրոնական խորեղիք:

Մատուցարանը գործունեության միակիս աման, որ ձևավորվել է աղ-ջակների նոր ներգաղթյալ: Կայա-նում է դասանի ջութակահարների խումբը, երեսույ Վեհափառ Հայ-րադոյի օմանյախումբը մի խե-ղճէ է հասլացվի բիսոննեական մեծախումբին կնհման սեղծելու, որսէ կլինեն մանամանկարայքան, քանդակագործության խմբակնե-ն է կուտանցանկն այնոյիսի ա-ր-վեստը, որոնք որովորական ու բիսոննեական են, որով էլ մենք, իբրեւ ԷՌ-ԶԻ, կկարողանանք բրանք աստանքն ու արտադրանքն

Կրոնական տոների օրերին նախադասացուցում ենք միջոցառումներ եւ հանդիսություններ կիրակնօրյա վարժարանների սանների միջոցով:

Մեր զանգվածային լրագրող-
ընդ «Քրիստոնեայ Հայաստան»
թերթի հրատարակության մեկ տա-
րին հրապարակ այս ամսին: Նրա
նկատակն է մեր ժողովրդին ու հա-
վասացյալներին տեղյակ դարձնե-
լու կենդանավոր տնօրին, նրանց խորհր-
դի, կատարվող ծեսերի մասին, ներ-
կայացնել լրագրական, բարոյա-
կան, մտավորային ու այլ բնույթի
նյութեր: Առաջիկայում հնարավոր
է թերթի դարբերակամտության ավե-
լացում:

Նախորդ օրերին հեռուստատեսությամբ հեռարձակվող հաղորդումներից բացի ծագումն ենք մոր հաղորդաւար, որով դիտելիքի հիշատակման վաղ երջանից սկսած մեղաքայացնենք մեր եկեղեցական դասնախորդները, մեակույթը, ավանդույթները:

Հեռուստահաղորդումներից բացի այս օրի ծագրվում է հոգեւոր հաղորդումների ավելի ինտենսիվ հեռաձայնում տեսական ուղիով:

Շարունակությունը՝ էջ 6-ում

**ՔԱՐՈՉՉԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԸ
ԴԱՌՆՈՒՄ Է ԲՈԼՈՐ ԹԵՄԵՐԻ
ԵՒ ՈՂՋ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԲԱՐԻ
ԳՈՐԾԱԿԻՅԸ**

Սկիզբը՝ էջ 5-ում

ԲԴԲԿ-ն սերացնելու է հարս-
քերությունները հոգեւոր ճնմարանի
հետ՝ լավագույն շրջանավարտներին
ներգրավելով իր աշխատանքներում:

Ընդհանուր գծերով սրանք են մեր ծրագրերը, եւ հույս ունենք, որ Աստծո ռոգողմածությամբ, մեր Վեհափառ Հայրադէսի քաջալերանքով եւ հալածացալով ժողովրդի աղոթքներով այս աշխատասփները իրականութիւն կդառնան:

- Հայր սուրբ, քեւ վերցնի՜ սարհերն իրո՛վ հսկայական աշխարհէն եւ կասարի՛ն, սակայն զաղտնի չէ, որ մեր եկեղեցական կյանքում կան քերականութիւններ: Գրանք ունեն իրենց ուրախ կայանա՞նք: Այնուամենայնիւ, այսօր հասարակական արքեր խաղճիկ կողմից զանազան ղգոյնալիքութիւններ են հնչում: Չոր կարծիքով ո՞րն է դրա դասաւոր, եւ ի՞նչ փոփոխութիւններ են անհրաժեշտ:

«Նախ դեժե է նկատի ունենալ, որ Հայ եկեղեցու գաղութադավանողական քրեանման գոյություն ունեցող կառույցը՝ վաճառական, քեմալական, համայնական, ծխախման, այսօր դեռևս չի վերականգնված, ուրի հետեանմով եկեղեցին հնարավորություն չունի անհրաժեշտ բոլոր ծավալով աշխատելու: Նոր կազմակերպված քեմեր դեռևս այնքան անց ուժ չունեն, որ վճռական ազդեցություն ունենան ժողովրդի հոգևոր, եկեղեցական դասանցները լիարժեքորեն քակարարելու համար:

Որոշ քեմեր անգամ առաջնորդարաններ չունեն, զգացվում է մասնի հոգեւորականների դրական Չենն ձեռնարկով ծխական կառույցներ, որոնք առաջին օրակներն ժողովրդի են եկեղեցու կառույցի են այդ դասաճառով դժվարանում ազգաբնակչության կենդանի մասնակցությունը եկեղեցական կյանքին:

Նույն վիճակն է նաև վանա-
կան կյանքում, որովհետև այսօր-
եմի բանի վանքերը խախտել վանա-
կանության ավանդույթների կրող
չեն, վանքեր, որոնք վանական վա-
ղություններ գրառվում էին գյուղա-
քյա՞մբ, ուսումնակրթական գործե-
րով և այլն: Հոյհեն է նորմալն
նաեւ խորհրդային 70-ամյա քաղա-
քնի հասցւո՞ր վնասը, մի քաղաք, եր-
դէսական մակարդակով գործադ-
վում էր ամեն ջանքի կրօնն արմա-
սախիլ անելու համար: Այլ, ինչ
է, չհաջողվեց, սակայն ժողովրդի
հիմնական մասը կրօնական առա-
նով դարձա՞վ ազգէ: Այսօրիսի
ներկա երախճանւն:

Այլ ևս մի բարձր այլ ղեկարար
բյուրեղների հաղթահարման արժեք
սկսվակն է: Կարող եմ ասել, որ Վ.Բ.
հափառ Հայաստանի նախածնե
նյութայն այժմ հսկայական ջանք
ներ են գործադրում քե՛ր քննական
ն ծխական կառույցների ձևավոր
ման ու կայացման, քե՛ր բխսնառն
կան Բարդուղյոյան ծավալման, քե՛ր
եկեղեցիախնդրայան ուղղորդյան
Այսօր մեր Եկեղեցին գործունե
բյան բոլոր ուղղորդյուններով սա
նադասիկ անգամ ապկեի մեծ ա
խասանք է իրականացնում, կասե
րում նյութական ծանրակցիո ներ
րումներ, շինարարական, նորոգչ
կան աշխատանքներ են այրն:

Սակայն դե՛ս է ընդգծել,
 Եւստի մո՛տ այսօր այն թյուր դա
 կերացումը կա, թէ Եկեղեցին հ

գնորականերինն է և հոգեւորա-
կանն է Եկեղեցւոյ միակ դասա-
խանանոն: Իսլայանոն Եկեղեցին
Քրիստոսի հոսն է, հավասացյալնե-
րի հանրաթոյունը՝ հոգեւորական թե
աւխտահական: Այսինքն, բոլոր
ոմէր մըկրկունն են մեր Եկեղեցում
դասնուն են Եկեղեցւոյ անդամ, ի-
րենով ի մաս են կազմուն Եկեղեցւոյ:
Յափով, ընդ նեակ դասանունե-
րով, հասկալաթե ծիական կառույցի
բացակայութեան հետեւանով ու
հաւայալները չունեն անմիջա-
կան հոգեւոր առաջնորդ հոյիվներ,
չգիտեն իրենց իրավունքներն ու
դասախանայութիւնները՝ որոնե Ե-
կեղեցւոյ անդամ: Երկրորդ՝ մեր ժո-
ղովուրդը և հավասացյալները,
կարծեա թէ միջո տալաւորական
դրոյթան մեջ են, թէ դեմք է Եկե-
ղեցին ամեն ինչ ամի, տալանդ-
վորների առաջն ամի, քարեղո-
ծութիւն կասարի, մակալոյց ու գի-
տութիւն հովանավորի և այլն, և
այլն: Բայց ի՞նչ միջոցներով: Եթե
Եկեղեցւոյ բոլոր անդամները հա-
վասացյալները, միասնաբար չաւ-
խաւսեն, չաշխկցեն Եկեղեցւոյ ընդ-
հանոր գործերն, ապա չեն ի վա-
րող դասանուններ կալայացնել:
Յափով, ասերը Եկեղեցւոն մայուն
են միայն միութական օժանդակու-
թեան ակնկալութեամբ, սակայն Ե-
կեղեցին չի կարող միայն բարեղո-
ծութեամբ զբաղել: Այսօր մեր
դեմք է ոչ միայն Եկեղեցւոյց դա-
սանքներ, այլեւ մասնակցներն իր-
ական կյանքին, հոգով նորոգվին,

դասվածքանաթափ լինեն: Ըստ այդմ, մենք եկեղեցուց հեռուրել եւ ոչ թէ նյութական ակնադուրբում յոյժ եւ ունեանմ, յոյժ եւ մասնեմ մեր հոգիների փրկության մասին: Անգամ կազմակերպական աւտուրում եւս յոյժ եւ եկեղեցում միայնակ թողնեմ սղասելով թե այս կամ այն աշխատեմները կկազմակերպվեն ու կկատարվեն: Ինչոյն ղեկաւորայան դարապայում, եթէ քոլորս մի կողմ բաւկամ տղասեմ, ո՞ր ղեկաւորայան ղեկավարն ու յղանակայանը միայնակ ու իմբակակամ գործեն, սխալված կլինենք: Մենք ղեկաւորայան եմ ժողովուրդը բաւարակցիմերի հանրամարտում եւ եթէ չլինի բաւարակցիների օրինաղապարայուրը, բարեխղճութիւնը, ստեղծագործ աշխատանքը, աղաւախապահ ու յղանակայանը ղեկին չեն կարող անել: Նոյնն իմանե եկեղեցու հանրութ: Անեմանք չկայոց Կաթողիկոսայութիւնը իր կարողութեամբ, հոգեւոր տղասաւորեմով եւ եկեղեցուց մինչեւ սարկաւակ, չի կարող ղեկին անել, ցանկ կալի արդարեմ չի հասնի, եթէ ժողովուրդը իր կենդանի, գործունէ մարտնչութեամբ տիրէ:

Առաջ դժգոհելու ու դաժանելու փոխարեն յուրաքանչյուրը բռնակալ մտածել, քե ինձի ի՞նչ է արեալ որդեկ հայ մարդ, կ'այ կտա՞րեմ կամ էլեկեղուր գալակ: Մենք կարող ենք հաջողության հնամենի, եթե միասնաբար մեր նախնեաց ազգայնագրերի հավաստիք մնալու ազգովի դառնանք մի ԵԿԵՂԵՅԻ:

Թող բարեգութ Աստված անփութամբ դաշի մեր ժողովրդին՝ որն օր օրի ավելի է լուսավորվում, չխառնի Ալեքսանդրի յոյժածա լուսով, եւ այս դժվարին ու դաժան խանճանու օրերին նրան օժիկ հանձնարարությամբ, հանդուրժողականությամբ ու ԵՐԶԽԱՅԱՅԵԴՈՒՆՈՒՄԻ:

1700-ԱՄՅԱԿԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ 1998-ԻՆ

Հայոց Գարձի 1700-ամյակի տոնակա-
սարության Եղանակում մինչև 2001թ. նա-
խատեսվող ամենամյա ուխտագնացու-
թյուններն այս օրի սկսվելու են Լիբանա-
նում եւ Եսրոնակվելու են Հայաստանում:
Ըստ նախնական ծրագրի՝ մարտի 25-ից 31-
ը ուխտագնացող զանգվածն են Բեյրութում,
Խորհրդակալու Սֆօրիխաում:

Մինչև ևս աղբիլի 2-ը ուխտավորների խմբերը գալու են Հայաստան՝ հյուրընկալվելու Արարասյան Հայրադեսական եւ Արագածոտնի թեմերում, այցելելու Երեւանի առաջնորդարան եւ առաջնորդանիս Ս.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՆԱԳՈՒՅՆ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ ԵՒ ՈՒԽՏԱՎԱՅՐԵՐԸ

Հայոց Զինուժնեական դարձի 1700-ամյակին նվիրված միջոցառումների օրհանգստում կազմակերպվում են նաեւ ուխտագնացություններ դեղիս համապայակեան ճանաչուկութուն ունեցող սրբալայրերը: 1975-ին Հայաստան եկան առաջին ուխտակորները, այս սահ ուխտագնացութունը շարունակելու է:

Մտերւ ներկայացմուն են մի հաճառոս այնկարկ Հայաստանի Իրիսունեական հնագույն սրբալայրերի եւ ուխտակարերի մասին:

կաթողիկոսանի ղեկավար է Ասես ղոհմուր Ասիւսեան գտնվող Ասիւսեան կառուցցեց մի ետեղուն: Հայաստան հնագույն ճան Ասես այն կամ այն կերպ սավորդի կյանք թյան հեր, ունի Կիւրաթը, ուր հիմնեցը, երցն Մետուի լեռան

Նոյ Եսահաղեթի համար փրկություն հայ դարձած Մարտոս սրբազան լեռան շուրջը ճարտարակառուցված երկու ժողովրդի կիսմեծ թաղամասերով հայ ժողովուրդը դարձել ընթացքում առ Ասկան ունեցած իր հավասան ու եկեղեցու արտախայտել էր հազարավոր եկեղեցիներ կառուցելով, սրբավայրեր եւ ուխտատեղեր հինգնով:

Ուխտագնացությունների սովորությունը գալիս է դեռեսն հեթանոսական դարերից, սակայն իրիսոններեն բնույթումսից հետո այն վերափոխվելուց: Պատահապես չէ, որ երբ Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը չալարահաններից ու ասանների օտի հոտ փչարից գնդանում մեկույց հետո 301 թ. Տրդատ քաղաքի հրամանով վաղաբաշխ եկավ եւ իրիսոններություն բարոցե, միաժամանակ սկսեց կործանել հեթանոսական ւսմաները եւ նրանց տեղում խաչի նշանը դնել, որեպես ժողովուրդի իր սովորության համաձայն դասանունի ավանդական վայրեր զարկ ալայես իր աչի առաջ ունենա իրիսոնեական դասանունի խորհրդանիշ խաչը: Ժամանակի ընթացքում Լուսավորչի կանգնեցած խաչերի տեղում եկեղեցիներ կառուցեցին, իսկ դրանցից հնագույնների կոմսեցիներ հենց Սուրբ Գրիգորի կողմից: Այդ եկեղեցիներից գլխավորներն են Վաղարշապատի Սուրբ Եփրեմի վայր Տաճար, որը դարձավ Յուրդ առաջին

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԳԵՒՈՐԳՅԱՆ, ՃԵՄՍԵՅՆՈՒՄ

Փետրվարի 24-ի առավոտյան Քե-
տոյան ձենարանի հանդիսություն-
ների դահլիճում ուսանողները, դա-
սախտները, Ներսես արևիկակոյուտ
Պոզադայանը, ինչպես նաև ներ-
կա գեղձով միաբանները հաճելի
հանդիպում ունեցան:

Մոսիկ խումով ձեռնարանի տե-
սույ Հայկական Ը. վարդապետ Ե-
ջարյանը, ներկայացնելով հյուրին,
նեցե. «Վայսը մեզ համար բացառիկ
առիթ է և միշտ է, ու այսօրիսի հնա-
րավորություններ են ընձեռնվում մե-
զ: Քիչով մեծորոշիլիս իր ստու ժամա-
նակից մեզ է համարյալ այս համա-
դիպման համար և մեր դարսին է
մեր ներկայությունը արդյունա՞յն օգ-
տագործել: Եւ Ղոշիկ եկեղեցուն
բարձրաստիճան եկեղեցականներից
է և ինչնայն ղիտան է հուսում, ար-
եւեթիսկոպոս է ու հյուսիսային Ե-
գիտոսիսի համիասի օրջանի սառե-
մորդ, և Ղոշիկ եկեղեցուն երկրիսկ-
ոպոսական ժողովի, այսինքն Սիմոն-
ի, ընդհանուր փաւտուարը:

Սարգիս եկեղեցի, Խոր Վիրապ, Օճական,
Հովհաննավանք, Սաղմոսավանք, Ուջան,
Թալին եւ այլ վայրեր: Մայր Աթոռում
1700-ամյակի ուխտավորներին կընդունի
Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը: Ուխտավոր-
ները Հայաստանում կմնան մինչեւ առօր-
նի 9-ը:

Ծրագրված է ուխտագնացություն կազմակերպել նաև այս օգոստոսին (Ֆրանսիա-Հայաստան): Այս մասին անընթերցողներին կտեղեկացնենք լրացուցիչ, իսկ վերջնական կանոնադր ձգորսվի ուխտագնացության ծրագիրը:

Ն ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ ԵՒ
ԱՅՐԵՐԸ

ս եկեղեցին (այլ-
թոժ), և Տարնուն
դի եկեղեցին, որը
Համավոր մեկնա-
յան փրիսոնեա-
րաբանները դա-
րայրեք, որոնց մի
համաձայն էին Լու-
նու կոչեց տոր Թովմայի անունով
որտեղ բնագաթիվ հաբեմն են տե-
րի ունենում» (Ամեկամսո Օրբե-
լյան, Պատմություն Սյունյաց նա-
հանգի, Երեւան, 1986, էջ 77):

Հայ փրիսոնեական մի շարք
բավարյան և ուխտաբարյաց գեմը
են երկրի աստիճաններից դուրս:

նախաձեռնելով գործունեություն օրինակ՝ խորհրդակցություններ և զանազակազմային մոտ զգնվող ուսուցակորչի վանքը, արարել այլընտրանքային մոտ զգնվող ուսուցակորչի վանքը:

[illegible]

ԱՆՏԻԿՈՆԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՐԿԱՆԵՐԻ ՄԱՐԿԱՆԵՐԻ
ԲՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒՍԱՍԿԱՅ
ԵՐ ԽԱՐԽՈՐԴՆԵՐԻ ԵՄ ԽԱՍՈՒՄ:

Հայոց Գարնի 1700-ամյակը հրավարված էր Հայաստանում 3-րդ կեսից հետո, որովհետև համեմատականորեն գործող մարմին կողմից Հայկի հաշվառման համար չկարող էին հասնել ռուսական ծախսերին և հայտնաբերվել էին ծախսերի և ծախսերի միջև ընկած տարբերությունները:

ԳՅԱՆ ԴԵՄԱՐԱՆՈՒՄ

Իր խոսքի վերջնամասում գեր-
մեծի հարցն արթազանդեց արագ-
անց Ղոջի, Կաթողիկե եւ Յովն Ը-
ղզապա եկեղեցիներին միջոց
չունեցող հիմնական արժեք-
ներին: Առաջինի հետ հիմնա-
դրամաշատ Մուրթ Գոգոյ հիմնա-
դրամի վերաբերյալ, եւ, իսկ երկր-
ին՝ Քրիստոսի ընդհանրացման

Հանդիմանում ապահովեց նաև
Տասխանյան Երեմյանի հետքերը
մի շարք հարցերի, որոնցից մեկը
դասաստիանների ժամանակ փախ-
կելով Տաշիշի Դպրոցից հեռացել
էր՝ կարծես թե երկու եղբայրն
էին մեկտեղված և միասին դպրան-

Եւ այնուհետեւ հայր Հայկանին շնորհակալություն հայտնեց իր օգնությանը և կազմակերպչությանը:

44-38861-1000

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱՌԱՔՅԱԼՆԵՐԻՑ ՄԻՆԶԵՒ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ

(Սկզբը «Քրիստոնեայ Դայաս-
սան», թիվ 1-2, 4-5, 6, 11, 17, 18,
20, 21-22)

Խորեն Մուրադբեկյանի նա-
հասակությունը խոր վիշտ լի-
ստեց համայն հայությանը։ Մահից երկու ամիս առաջ նա ի-
նքնուրույն էր հաստատել վիրահայոց
առաջնորդ Գեորգի արքեպիսկո-
պոս Զորեգյանին, որը կաթողի-
կոսի մահվան գույծն առնելով
անմիջապես եկավ Եջմիածին
այն գտնվող ամառայան մեջ։
Իր անձնական խիզախությամբ ու
նվիրված շնորհիվ նա, որդես ի-
նքնուրույն, կարողացավ այդ դժ-
վար օրերին վաղ ժամերին Ս. Էջ-
միածին կենտրոն, քեռն անգամ
վերադառնալ ընկալելու հնարա-
վորությունը յուրեն և ամեն օր Ե-
րևանից Եջմիածին էր գնում հա-
սարակական փոխարդարանով
ժամերից հաղապարհով դեպ։

1939-ին սկիզբ առած Երկուրդ
աշխարհամարտը 1941թ. բախեց
նաև խորհրդային երկրի դրոշմը,
և այդ ժողովուրդն ապստամբ
ընդդիմեց ֆաշիստ արյունալի
դատարանի մեջ։ Այդ ժամերին
Հայ Եկեղեցին, չնայած համա-
նախադրանք վարչակարգից
կրած անյուր ծառայողներին,
ամեն ինչից վեր դասելով հայ ժո-
ղովրդի ընդհանրական շահը,
հանդես եկավ ի դատարանու-
թյուն խորհրդային Միության և
այս մասին կոչ ուղղեց սպիտա-
ֆաշիստական Գեորգ Զորեգ-
յանին նախաձեռնությամբ սկս-
վեցին հանգանակություններ
«Սասունցի Դավիթ» ճանկային
ժամանակ ստեղծման համար։
Պատերազմի ժամանակ համայն
փոխվեց սակայն վարչակար-
գի վերաբերմունքը եկեղեցու
միջանկյալ։ Տեսական ընդմիջու-
մից հետո թույլատրվեց Մուսկո-
վյի և Համայն Ռուսիայի դաշնա-
րկի ընդհանրությունը (1943թ.)։ Փոխվեց
վերաբերմունքը նաև Հայ Եկեղե-
ցու նկատմամբ, որի իրավունքնե-
րի վերականգնումը սկսվեց 1944

թվականից (թույլատրվեց «Էջ-
միածին» ամսագրի հրատարակու-
թյունը), իսկ 1945թ. ապրիլի 19-ին
Մուսկովյան Հայոց կաթողիկո-
սական ժողովրդի ընդունեց ի.
Մսախինը և քաղաքացիներ
խնդրանքը կաթողիկոսական ըն-
տրյան թույլատրվեց, հո-
րանի վերականգնման, Հոգե-
ծննդանի վերաբացման և մի
ժամ այլ հարցերի վերաբերյալ։

1945թ. հունիսի 22-ին Ս. Էջ-
միածնում գումարված ազգային-
եկեղեցական ժողովը՝ մասնակի-
ցությամբ Մեծի Տանն Կիլիկիո
կաթողիկոս Գարեգին Ա Նովե-
փյանի և III տասգամավորների,
Ամենայն Հայոց կաթողիկոս
ընտրեց Գեորգ Զ Զորեգյանին
(1945-1954)։ Սահմանելով կաթո-
ղիկոսական լիազորությունները
և «գիված» Մսախինի ստորա-
դրությունը կրող ապրիլի 19-ի
փաստաթուղթով Գեորգ կաթողի-
կոսը սկիզբ դրեց Մայր Աթոռի
վերաբարձրման, քեռն համայնա-
վարների հարուցած գաղափա-
րախոսական խռովությունները
առնալով ինքն զրոյել և ավելի
կամ լավագույն չափով գործեցին
ընդհանուր խորհրդային Միության
անկողին։

Հաջորդ և նեղ, ու նախընթաց
երջանում Ս. Էջմիածնում ստեղծ-
ված ժամանակներ, փաստորեն,
Մայր Աթոռը մեկուսացրել էին
հայկական Սփյուռքից։ Այդ ժա-
մանին Սփյուռքի հոգևոր եկե-
ղեցական, ինչպես և ազգային
մշակութային կյանքի կազմա-
կերպման առումով խեղճ ա-
շխարհ կազմեց Մեծի Տանն
Կիլիկիո կաթողիկոսությունը։
Զորեգյանի կաթողիկոսության
ժամանակ հասկալից 1946-
48թթ. մեծ հայրենադարձությու-
նից հետո, հայրենիք-սփյուռք կա-
ղերը ծավալվեցին, քեռն այս գա-
ղաբացն էլ մթազվեց 1949-ի
մասսայական ահաբեկ հետե-
մի։ Միաժամանակ, հաջորդ
և նեղ, ու այս օրանից սկսած
Հայոց Եկեղեցին ընկավ ֆաշի-

ական հակաառաջդիմության մեջ,
որի հետևանքով դադար սկսվեց
նվիրվածության երկու Աթոռնե-
րի Ս. Էջմիածնի և Կիլիկիո կա-
թողիկոսության միջև։

1954թ. մայիսին վախճանվեց
Գեորգ Զ Զորեգյան կաթողիկո-
սը, և օրակարգի հարց դարձավ
նոր հայրադրման ընտրությունը։ Ո-
րոշ նախադրանքներով ընտրու-
ման հետ 1955-ի սեպտեմբերի 30-ին,
գումարված ազգային-եկեղեցա-
կան ժողովը Ամենայն Հայոց
կաթողիկոս ընտրեց Ռուսիայի
քեռն առաջնորդ Վազգեն Ա
Պաղճյանին (1955-1994)։ Նրա
կաթողիկոսության ժամանակ
Աթոռ Ս. Էջմիածնի համար ե-
ղավ բարգավաճման ժամանակ
կազմեցին։ Թեև իշխող համա-
նախադրանք չէին փոխել իրենց
երկրորդ, սակայն Մսախինի մա-
կից հետ մի փորձ էին անում ա-
խարհիկ ներկայանալու որդես
ֆաշիստական ղեկավարում, ուր
աղաղակալից ղեկավարում, ուր
աղաղակալից էր խղճի ազատու-
թյունը։ Այս իրավիճակից առավելա-
պես օգուտ ֆաղելով Հայոց կա-
թողիկոսը, մի կողմից գործում
մասնակցությունը բերելով խոր-
հային ֆաղադրության հիմնական
ընթացակարգից մեկին «խա-
ղաղությանը դիմադրման» շար-
ժանին (որի համար նաև մի
ժամ ղեկավար ղարգեյների ա-
մանազակ), մյուս կողմից կար-
ողացավ ծավալել ընդարձակ ազ-
գային ու եկեղեցաբան գործու-
նեությունը։

Կաթողիկոսը նախ շինարա-
կական, նորագույն կայանա-
վալ աշխատանքներ իրականաց-
րեց Ս. Էջմիածնի վաճառի սարա-
նում կառուցվեցին նոր Վեհա-
րան, Ս. Էջմիածնի Մայր Մանուկյան
գանձարանը, վախճանի հիմնա-
նունը և այլն։ Մյուս հարցը, հայրեն-
ից Եջմիածնի Ս. Հովհաննես, Ս. Գա-
լան, Ս. Շուշանյան, Ս. Ասվա-
ծաճիկ եկեղեցիներում, Գեղարդի
ու խոր վիրադի վաճառում, երե-
անում (ուր հիմնովին վերաբե-
վեց առաջնորդանիս Ս. Սարգիս

եկեղեցին), Օսկանում, Բյուրա-
կանում և այլուր։ Կաթողիկոսի
սեռնուն ուղադրության արժա-
նացան Հոգեւոր ճնարանը, «Էջ-
միածին» ամսագիրը, Մայր Աթո-
րի ժողովուրդը, Երևանի Ս. Մե-
րու Մառնի անվան Մառնա-
դարանը։ Արասահմանյան ժող-
ադրությանը լույս տեսան մի
ժամ հրատարակություններ
(«Հայկական եկեղեցիներ»,
«Հայկական խաչաբան» Ս. Էջ-
միածնի գանձեր» և այլն)։

Վազգեն կաթողիկոսի երկա-
րան արտակարգության ժամա-
նակ անհամեմատ ընդարձակվե-
ցին Հայոց Եկեղեցու միջեկեղե-
ցիկ առաջնորդության ղեկավար-
ման հարաբերություններն ու
միջազգային կաղեր, խորացան
հայրենիք-սփյուռք փոխհարաբե-
րությունները, որոնց մեծապես
նպաստեցին Հայրադրման արա-
սահմանյան քեռն կազմա-
նունը երեք տասնյակ այցելու-
թյունները։

Չուս եկեղեցական և մշակու-
թային բաղաձայնող գործունեու-
թյունից բացի, կաթողիկոսն ուղ-
ղակ կամ անողղակի ձևով
նպաստեց հայ ժողովրդի ազգա-
կան-հայրենասիրական վերելի-
նը։ Նրա նախաձեռնությամբ 1965թ.
Մայր սահմանի բաղում կանգնե-
վեց Մեծ Եղեցիի գոհիի հիւս-
սակին նվիրված Հայաստանի
անդամիկ հուշակոթողը, որին
հայրենից Երեւանիկալից հա-
մալից։ Իսկ 1968թ. Վազգեն Ա
կաթողիկոսը հասուկ կոնգրակով
հոչակեց Մարդաբանայի հաղ-
րական ճակատմանի 50-ամյա-
կը, որին էլ հայրենից Մարդա-
բանայի հուշակոթողի կառու-
ցումը։

1988-ի դարաբանյան հուժկու
ժաման ծնունդը դարձավ կա-
թողիկոսի կողմից հաստատված
Արցախի քեռն (առաջնորդ Պա-
րզի Եղու, Մարտիրոսյան), որը կա-
րեն ող կազմեց արցախյան
յուրյան համախառն գործում։
Վազգեն Վեհափառի բախ-
վիճակից տեսնելու և օրհնելու

Հայոց նոր, անկախ դեպակա-
նյան ծնունդը (23 սեպտեմբեր,
1990թ.)։ Նրա օրհնության արժա-
նացան Ռուսիայի Հայաստանի
առաջին խորհրդարանն ու առա-
ջին նախագահ Լեոն Տեր-Պե-
տրյանը (և ճյուղերը 1991թ.)։

Հայ ժողովրդին ու Հայոց Ե-
կեղեցուն մասնացած իր բաղում
ծառայությունների համար Վազ-
գեն Ա կաթողիկոսը 1994թ. հու-
նիսի 28-ին, առաջինը լինելով,
ՀՀ նախագահի ձեռքից ստացավ
Հայաստանի Հանրապետության
բարձրագույն դարգերը՝ «Հայաս-
տանի Ազգային Հերոս» կոչումը։
Նույն թվականի օգոստոսի 18-ին
ծնունդադար Հայրադրման կնքեց
իր մահկանանքը։

1994թ. օգոստոսի 25-ին Ս.
Էջմիածնում գումարված եղիս-
կոթողական ժողովը կաթողիկո-
սական ձեղադրանքները երե-
սողեցին Հայոց դատարան Թո-
գոմ արքեպիսկոպոս Մանուկյա-
նին։ 1995թ. ապրիլի 3-ին Ս. Էջ-
միածնում շուրջ 400 դատաւա-
րների մասնակցությամբ գո-
ւմարվեց ազգային-եկեղեցական
ժողովը ընտրելու համար Ամե-
նայն Հայոց նոր կաթողիկոսին։
Երկար դարձ ի վեր այս առա-
ջին անգամ էր, որ Ամենայն
Հայոց հայրադրման ընտրությունը
կատարվեց Հայաստանի ան-
կախության դաշնամունքում, ա-
նգամ օտարների (Պարսի արմո-
նի, Ռուսական կաթողիկոսի,
Խորհրդային կառավարություն)
միջամտությամբ։

Ժողովում առաջադրվեց 8
թեկնածու։ Ապրիլի 4-ին Մայր
սահմանի արքայան կառավարի
ներ խաչաձեռն ընտրության ար-
դյունում ժողովականների ըն-
տրության և կանոնի Ամեն Ս.
Գրիգոր Լուսավորչի Աթոռի 131-
րդ գահակալ ընտրվեց Մեծի
Տանն Կիլիկիո կաթողիկոս Գա-
րեգին Երկրորդը ղարգեյով
ԳԱՐԵԳԻՆ Ա ՎԵՃՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ։

Կ. Մարտիրոսյան

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԸ 18-19-ԲԴ ԴԻ. ԳԵՂԱՆԿԱՐԶՈՒԹՅԱՆ ՄԵՉ

Միջնադարյան հայ իրիստե-
կան արվեստի ձևավորման օրանից
սկսած՝ ավեսարանական ժապե-
րների կողմից եղ են գտել նաև Դայ
եկեղեցու ժամանակները նվիրված
թեմաներով գործեր։ Դրանց առաջին
օրհնակները ժապեղանվել են 4-7-րդ
դդ. հաղապարհի հուշակոթողի վրա, ո-
րոնցից են Օճուհի, Թալիսի, Խա-
րապալանի կոթողները՝ խաղաղության
Տրդատի, Ս. Գրիգոր Լուսավորչի,
Խորհրդային ժապեղանակ-
ները։

Հայ եկեղեցու ժապեղանակը եւ
գործիչներն նվիրված ժապեղանակ
կարելու եղ են գրավել նաև ու-
նակարանյան և մանրակարգու-
թյան մեջ։

Միջնադարյան հայ արվեստում
ձևավորվել են եկեղեցու ժապեղ-
անակը առնչվող թեմաների ժապեղ-
անակ օրհնակի ավանդական մոտե-
ցումներ, որոնց շարունակվել են
նաև 18-19-րդ դդ. գեղանկարչու-
թյան մեջ։ Հայն շարունակ են գտել
Հայաստանում իրիստեկության սա-
րանման ժապեղանակը նվիրված
թեմաները, ինչպես և Դայ եկեղե-
ցու սրբերի ծառաների ժապեղանե-
րը։ Միայն 18-րդ դարում Եջմիածնի
Մայր Տաճարի համար սեղծվել են
սրբերի կարգը դասակա ժապեղանակ
գործիչների ու հոգեւոր հայրերի դի-
մապեղանակները մի ամբողջ ժապեղ-
անակ։

Ֆիմակալում միազույն ֆոնի
վրա հասակով մեկ ժապեղանակ են
լինում սրբի ֆիգուրը՝ հանդիսակող
կեղծանման, մի ձեռքի գրի, գաղա-
զան, անձը ընդունող ունեն մանու-
կան կամ նահապետության առա-
ջինը։

Կա։ Իսկ սրբի ընդմի բարձրության
վրա աջից ձախ վանկարվում է ա-
նունը։ Այսպես, օրհնակ Սուրբ Գրի-
գոր Ասվածաբանը ժապեղանակ է
Սուրբ Գրիգոր, Սուրբ Բարդուղիմեոսը
Ասվածաբան ժապեղանակ, Դեյուս ա-
նախադրվող դախիսի և զոհողի բանա-
լինները ձեռքից, Սուրբ Ներսեսը՝ հով-
վաճառման գաղազանով։ Մի շար
նկարների միազույն ֆոնին փոխա-
րենում են սրբի կյանքի տեսարաննե-
րը՝ ավելի փոքր չափերով արված։
Այդ ժապեղանակները լավագույնն են
Մայր ժապեղանակների (1685/90-
Հակոբ Դովնաբանյանի)

1757) «Սուրբ Դովնաբան» և «Սուրբ
Գայանե» ժապեղանակներ։

Եկեղեցական գեղանկարչության
մեջ առանձին ժամ են կազմում Հա-
յաստանում իրիստեկության տարա-
ման ժապեղանակը նվիրված ժա-
պեղանակները։ 18-19 դարի առաջին կեսին
սարածված են եղել հասկալից
«Գրիգոր Լուսավորչի» միջում և Տր-
դատի» ժապեղանակներ, որի կանոնա-
կարգիկ հորինվածքն մասնակի
փոփոխություններով կրկնվում է
սրբեր նկարներում։ Դրանցից մեկն
է 19-րդ դարի առաջին կեսի անհայտ
նկարչի գործը։ Երկրորդի համ-
ընթացակարգը Գրիգոր Լուսավորչի առ-
ջե ծնողից ժապեղանակ է մեկն
թաղանիկ, Խորհրդային արախա-
ղուսը, կենտրոնում գլխաբան Տր-
դատի բաղաձայնող, որի գլխավերելում
աղաղակալից Սուրբ Դովնաբան
աղաղակալից ողողված է միջուրյան
խորհրդակող արարողությունը։ Մի
շարք նկարներում այս հիմնական հո-
րինվածքի շուրջ ժապեղանակ են նկար-
ված ժապեղանակներ, ժապեղանակ են Լու-
սավորչի վարդ ղարգեյները՝ խոր վի-
աղում բաղաձայնող, կրած չա-
ղաբանների ու կասաների, Աստծո
գործությանը աղաջակող և իրեն վե-
րադարձված առաքելության տեսա-
րանները այն հերթավաճառության ու
կանոնաբանությամբ, ինչպես և ընդար-
ված է Ազգաբանագրության «Հայոց
ժապեղանակ» մեջ։

Հանդիմանում են նաև այլ հորին-
վածքներ։ Հայաստանի Ազգային
ժապեղանակների միջակող 18-րդ
դարի անհայտ նկարչի «Գրիգոր Լու-
սավորչի» նկարում հայոց առաջին
հայրադրման ժապեղանակ է գալիս

բաղանակ, իսկ նրա շուրջ, ժապեղ-
անակները ընդունված կարգի հա-
մաձայն, եղ են գտել սրբի վարդի
հայրենի դրակները։

18-րդ դարի մեկ այլ անհայտ
նկարչի «Գրիգոր Լուսավորչի յե-
սիլին» եղակի նկարի համար
նույնպես գրական հիմք է ծառայել
Ազգաբանագրության «Պատմությու-
նը»։ Լուսավորչի յեսիլին «հրե-
ղեն այրը» մասնաւում է հայոց
առաջին եկեղեցու եղը. «Եւ տե-
ղի այն լիցի սաճա Մասունդ», և
սուս աղոթից ինդրաւանդ անե-
նայն հաստացելը, և Աթոռ ֆա-
համադարձեցանքն»։ Մրազոր-
ված այս յեսիլի կարեւորությունը
ընդգծելու նպատակով հեղինակը

նկարի մակերեսի մեծ մասը գա-
ղեցնում է ծառայողական
մանրամասներով այլ ընկնող էջ-
միածին Մայր Տաճարի ժապեղանակ։
Տաճարի մոտ կանգնած ալեքի-
նովալանքի և նրա գլխավերելում
ամրոցի շուրջում առանձնակա
Արաչի միջին եղակով ծառ
հրեւական ֆիգուրը, որը հաղապարհա-
նության մեջ էր ժապեղանակ հորինված-
ի կառույցն ու ժապեղանակ ներկի
թուղանակությունը։ Արաչից ծա-
նաղող լույսը և նրա ձեռքի հանգ-
յուն են Մայր տաճարի գմբեթին ա-
սես խորհրդանշելով այն իրողու-
թյունը, որ առակաձայն կամի ու
գործության շնորհիվ առ այսօր ա-
մուր ու հաստատուն է «մեր աղոթ-
ի տունն ու ֆահմայաղեկության
Աթոռը»։

Ազգի կենսագրությունից անբա-
ժան Հայոց եկեղեցու ժապեղանակ
նորայն էրը գրվում են մեր ժա-
մանակներում. ժապեղանակ, որի
կարելու իրադարձություններն իրենց
արագություն են գտել նոր ժապեղ-
անակների հայ երկրապետում։

Մեր թվարկած ժապեղանակի յու-
րահման շարունակությունն են
կառույցում Հայոց ժովնաբանային
Երեւան Աւսարանից կաթողիկոսի,
Վարդես Սուրենյանի խորհրդան-
շարիկի, Մարտիրոս Մարյանի
Հայոց Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա-
ռաջինի դիմանկարները, ուր ավան-
դական ձեռքը հարստանում են ժա-
մանակին համապատասխան
դրակները։

Բնարիկ Ավետիսյան
Հայաստանի Ազգային
ժապեղանակ

ՄԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

«Հայաստանի կոմունիստ» քերթի այս սարգա հունվարի 2-րդ համարում է.Ղոչիկյանը «Ի՞նչ է ամուսն Ասածով» վերնագրով հոդվածում իր ժխտաբախական մտքումներն է շարադրում Ասծու գոյության վերաբերյալ և ամհանդուրժողականությամբ՝ կրոնական հեռուսահողորդումների առթիվ:

Մեր նդասակը արհիւման՝ անադադուցեղին, ադադուցեղ չէ։
«Ես չեմ ընդունում ասծո գոյոթընը», - գում է հոդվածադը
է վիրահական արահայսոթըններ
հասեագում հավասգյալներին։

Հիսուսնեական կրոնին յուրահասակ ներդրանությունը ողով ասեմք, որ յավանաստ Չեր խղճի գործն է։ Բայց միաժամանակ մի՛ շատցավ փնդվել ու ամբասանել հավատացողներին։ Ավարտի բազմոց ժողովուրդներ, հարյուր միլիոնավոր մարդիկ բարեղույս եւ ասվածալիկա են, իսկ ռասնությունը հայտնի արեթիվ սեմանման գիտնեմք ու փիլիսոփաներ անճմաստ ուն եղել Աստծ գոյության գաղափարի առջե։

Ձեր խոհերը արժանապատեխ
բարի կլինեն, եթե որոնելի մի
փոքի հաղեղի ողասալիսանները։ Օր-
հակ ինչո՞ւ՝ Նշույնը իր գիտական
որդյունների ընթացքում անդու-
ղորձով նստել է ձուլիսաննու հայ-
նություն մեկնությունը գրելուն,
էլեմենտը հարաբերականության
հայնության բարձրմունքում անգամ
ընկրկել ասվածառային նախախ-
նամություն գաղափարի առջև,
երանգես Պակովի իր գիտական
բազմաթիվ հետազոտություններով
հայնանվել Աստուծո ղեմ հանդիսան
եմ ավանդադայի ընդունել Նշույն-

Թուրանյանի սիեզերածիր կենսափյուլիսպոլոպոլոյրը հնչեց հասարակութեան խորիքը. «Ով անգամ Միջուր ամենին փաշգնում ես մի կյանքում, Ամեն կյանքում ու երակում ամենտ, անկեց քորքում. Ողջ ազգութեան ու հարազատ էս աշխարհի հոգէ Էրզնում, Ողջը Էռ նման մահ, անկեց Էրզ ես երգում Էռ ծննդով...», իսկ Բաաիսկյանն իր «Ես ծնեց աստուծ ու կրգա Ողջութեան...» բանաստեղծութիւնը հյուսեց Անուի մարգարէութեան 8-րդ գլխի գաղափարական հենքի վրա ես այլն, ես այլն:

Կոմունիստական գաղափարա-
խոսությամբ դաստիարակված մեր
սերունդը Աստծո գոյության մասին

դիմէ չգիտէ։ Անհրաժեշտ դասակարանութեան դիպելիս կական օրերն էր բոլոր արձագանքի հարցի դասախօսը։ Ասականա՞նք չին մանրամասն ծանոթանալը եւ Հիսուսի երկնային կյանքի մասին ցրվածմունքը ցանկացած գիտական մարդու, անգամ արքեպիս, մասնաւոր Տեղիք են ասիւ։ Իսկ Հրիստոսի վարդապետությունը շնորոգող հեղինակներին Հովսէփոս Փլալիսն էր «Հրեանքի ժառանգորդ»՝ ցրվոյ կրկին ու կրկին հաստատու է Աստու Միաձինն Որդու՝ Հիսուս Հրիստոսի անասարկելի դասնականությունը։

Ասավաճաբանությունը կարելի է կոչել գիտությունների գիտություն, քանի որ այստեղ է, ուր բազմաթիվ գիտնականների խորաբախանց միջոց չի կարողացել չափել անչափելիին, սերել անկեղծելին ասավաճախին սերը:

Նորհուրդներ ասլու միտնմ չունենի, բայց համազված եմ, որ եթե իողզվածագիրը փոխ-ինչ մոտկից ծանոթանա րքսնեմաթիայանը, առնչվեր մեր իողետու մսփ կարկառուն ներկայացուցիչներ՝ Մացնի, Շիրակացու, Նարեկացու, Տոհրաղու, Որոնեցու, Տաթևացու եւ այլոց առհասմմասեղի զանմծերի հեւ, մացսոցառա իայերեմզ մնամ մուր քեւ ասարաթ:

Իմանալիս այդքան քիչ ժամանակի: Ինչի մոտում է հողավանագրի քնդիանումը դժգոհությանը, որը գրում է. «Ստանձնող տղանում է, բռնաբարիչը՝ բռնաբարում, գողը՝ գողանում...», ապա այս միջոց հասկանալի է խոստում է հոգուս փրստոնում: Եթե յոթենցյալ տղանողը, ավագանի համակցված լինեին՝ Աստծի սիրով ու երկյուղածությամբ, այդպիսին չէին լինել:

Այդ հոգեւոր անառաջագործ ծաղ-
ղեղեղուկ կոշտանն են ծառայում
ԲԵՂԷՎ-ի կրոնական հեռուստա-
իւրիւթւմները, որոնց հրամարար
ժամանակի իւր ափսոսում է հոյ-
ածառագիրը: Իսկ ի՞նչ են ասլի-
գանիկի նաւորակզմի շեւարան-
ները՝ հազիցած կինոկլարները,
ի՞նչ են սովորեցնում մեր երեխա-
ներին վայրագ սղանդալայնու-
թեան ծծկոսները: Ափսոսելիքն, հիւր-
ախի, այդ հաղորդումներին հրամար-
ար ժամանակն է:

ԸՂԸԿ-ի հեռարձակած կոնս-
լան հեռուստահաղորդումները հո-
գեկան քեթետաթյուն են դարգետում
բազմաթիվ հեռուստադիտողների,
նրաասում են ուրու ու համա-

Մարդկային պիր, ներդրամները պան
 չանվանումանը: Դրանով բոլորովին
 չի խաճաճարում, ու մեկ խոնարհ
 ժողովուրդը, ինչդեռ է. Դոչի-
 կային է բնորոշում, դոքոնկման
 դասին դոքոնկ է մայֆարի դա-
 հին մայֆարի: Եվ հրիստոնեություն-
 քը երբեմ ի խնդրի ու բովանդի կրոն
 չի եղել, իսկ եթե դա՛հի մասնա-
 ջի, հրիստոնեյան կեցե՛ղի Դուկաս
 ավանդանիկ վկայաբերած մայ-
 ֆանին, կվաճարի իր հազուադեպ
 ել համար սուր կզգի:

Հողովածագրին ավելի լաւ հու-
գում է «սեղոյի սակից» դուրս գա-
լու իւրաքանչիւր երեսույթի դեւա-
ստմը նույնպէս կարող է աւսվա-
ծային սերն ու երկրորդաժողովու-
րհասնական բարոյականութիւն
ընդ լինել, որը մարտին հորդորում
է հեռու մնալ ազատութիւնից ու
արեւածախնադրութիւնից՝ ծովա-
լուծութիւն ու սակալակաւտութիւնը
դարձնելով կենսաւժել: Վաղվա
հոգսը այսօրուա հոգսին մի՛ ավե-
լայալու ու աղալակելով Աստմուն
ավելի թեթեւ դարձու կյանք:
Կրեանական հարդորումները նոյա-
սակայ այդ չարիքը զալակացնելով
է եւ Աստմու խոստով մարդկեց ար-
եւքը գրաւելու ձգտում: Ուրախա-
կի կիներ, որ Աստմուն մերժողութիւն
իտեւեւին այդ հարդորումներին, ո-
րովք բարին են սերմանում ու ջա-
նում դրանով հաղթել աշխարհի
չարին:

Յավախ է, որ «Հայասանի կոնֆլիկտ» բերքը մնամ հրադարձություններով ղաղմունք է խորհրդային ժամանակների ամենավաճառքերն ու ձախողմանով գաղափարախոսության ճակատներից մեկի հակապետեղենականությունը ժառանգորդին ու համեմատելու (չեմ ուզում ավելի մոտ էլոն իրեցեղեն)։ Մեզ մնում է, հուսալ, որ հայ կոմունիստներն ի իրերը կխլակաղեն, որ կոմունիստական մանրիկներից իրոք գոյություն ունեն համընդհանուր արժեքներ ուղեղում, իմացական, բարոյական, ազգային, որոմ էլ կարելի սեղմում մարքս-լենինիան կաղաղարանների վրե։ Ավարհիմն, կյանքին, մեռ ժողովրդի դաստնությանն ու աղաքային մայեթ հազարամյակների հորինված, այլ ոչ թե յոթանասանյակ դաստնահանի միջից։ Այլ դեղեղում, գուցե չեն ծնվի այն դարգունակ հարցեր, որոնցով դողոված է լերը հիված հողովածը։

Հայկանույն ՄԵՍՐՈՊՅԱՆ

**ԱՎԱՐԱՅՐԻ ՍՐՔԱԶԱՆ
ՄԱՍՈՒՆՔԻ «ՊԱՏԳԱՄԸ»**

Կոսայի բենի Վափարս (դաս-
մակար ամվամուրը Ալաբերթ) գյու-
ղի բնակիչների այլ զգալի մասը 19-
րդ դարի կեսերին ներգաղթել են
Պասանմար 3այի Մակու խաղաղի-
շենց այդ գաղթի ժամանակ է, ու
մակվեցեղներ իրենց հետ մոր բնա-
կավայի են բերել բազմադարյան
բազան մասուններ՝ երկու տե Բա-
րե Վափարյի դաշտից, որոնք, ըստ
ավանդույթյան, ցողված են եղել
Կարդա Մամիկոնյանի արյունով:

Մակվեցիների առաջին գործը
նոր բնակավայրերում եղել է դարա-
նոր մատուցման ըստ արամիական
հեղափոխելը են Երեմյայի արդ փարեցի
մեկը լույս են ընկնում Երևանի Մ. Պո-
ղոս-Պետրոս եկեղեցուն, երկրորդը
նախ դրել գյուղում Մ. Մարիամ Աս-
վածափոխ (Չորանավոր) եկեղեցուն
առաջ գյուղի կենտրոնում գտնվող 5-
րդ դարից դաստիարակած առնչա-
յանով բազմիցս եկեղեցու իմրինի
ու այն վերահսկելով՝ ի նշանակա-
րուն արթաղած մատուցի վերանվա-
րել Սուրբ Վարդան:

Ս. Վարդանի անունն էր կրում նաեւ իայրենի Մակկի այն եկեղեցին, որտեղ 451 թվականին մինչեւ 1857 թվականը դաիսէլ է սրբազան մասուինները, որի մի բեկորը երրորդ արը, քաղել էս մայրէշ: Նամանակոր ուխտատէիքի ր Մակկի: Ս. Վարդանն էր անեն սարի Ս. Վարդանանց տունին մայրէշ բազմաթիվ ուխտավորներ էին գալիս...

Նախնյազ ավանդույթը առ այսօր սրբությամբ են դահում-դահում անում աշխարհիցները. ամեն սահ-հի հոկտեմբերի վերջին կիրակի օրը, եկեղեցու կառուցման սարեկիցին, մեծ ժողով նշում են «Սուրբ Վար-

CHIEF OF POLICE

դանի ուխտը», որին իրենց հարգանքի տուրքն են մատուցում բնիկ եւ նախկին բոլոր այլաթերեցիները ու բազում հավասացյալներ՝ Հայաստանի այլ վայրերից:

Արթավան մատուցումը այժմ լուրջ թեթև ճանճից հյար է Թախտախառնում եմ մակվեցի-դպարեդիցին, իսկ դրա հետ կապված ավանդությունները հերկեհետևում զախմանում միջնացը։ Ավանդարյան այս մատուցումը եւ ավանդությունը կվայումը եմ այն մասին, որ միջն եղեհեք դաբերի հասմա կզերի դր մաշյանը, միջն եկեղեցինը արբերի բարունը կզասեր կորուկի Կարապետին, եւ որ կսրիի կզոմանկեցեհին, հայ ժողովուրդը աղանա խոնարհիում եր իր սղարանակից աղեցին, մրա հեհեցի զոմում եր «հիսցյալ մախվան», իսկ մրա մախից անմիջաղան հեհն, որոնք արթալան մատուցում ռազմարախցից Աստու ճուն եր ճաւուն մրա արյունով ցողված րարաեկորներն աճաճ։

[illegible]

Մոտ ԳԼԵԶՅԱՆ

ԲԱՐՍԵՂ ՄԱՇԿԵՒՈՐՅՈՒ ՀՈՐԴՈՐԱԿՆԵՐԻՑ

Մեր զավակների խնամքի համար ամեն բանից ավելի առաջնահերթ համարեմք Տիրոջ խրատով ու իմաստությամբ դաստիարակությունը:

Քաջ եւ բարի հովիվների նմանվեմբ բոլորս՝ մեմբ, որ հոգեւոր իշխանութիւն ունեմբ եւ դուբ, որ իշխանութիւն ներս եմբ, որդեգրի դուբ եւ կարեմաբ քաջ հովիվ լինել ձեմբ քան, բարեկամների, կնոջ ու որդիների համար:

Ողորմությունը այն է, երբ ուրախությամբ ենք օղիս եւ ոչ թե տրտմությամբ:

Չկա ավելի անողիսան, քան այն մարդը, որ միայն վայելի մեզ է ամրում:

Հեռուքյամբ ամրող հոգիները ժանգոսած են:

Որովայնի, արբեցողության եւ ղիժծ անկողինների համար ահագին բան եւ վասնում, իսկ երբ արհաւր ողորմություն է խնդրում, ասում եւ. «Բոլորից ավելի եւ եմ արհաւ»:

Պե՛տք է մի՛տք ողորմություն օտն, որովհետեւ մե՛ծ բարիք է եւ կարելի չափով մե՛զ Աստժն նմանակիզ է դարձնում:

Եթե չես կարողանում օրհնել, գոնե մի՛ անհծիր:

ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ

Quintaglio

Աստվածաճեղով զսնելով, քն ուժեր են եղել նեղան անճամուրությունները (կոչում, մասնագիտություն) և թվերին համադրաստիսան տառեր տեղադրելով՝ կկարդաք մի հասկանալի Պողոս առաքյալի թղթերից:

1	2	3	4	5		6	7	8	9	10						
11	12	10	1	4		1	13	14	7		11	15	12	16		
17	11	3	1	18	1	12		5		5	2	5	19	13	1	7
20	1	7	21	15	13	1	7	5	22	23	1	7				
5	24	24	14	25	5		26									
1	12	21	1	12	5	22	23	1	7		13	14	2			
27	12	1	3	14	25	5		20	1	13	1	12				

ՆԱԽՈՐԴ ՀԱՄԱՐԻ ԽԱՅՔԱՌԻ ՊԱՏՄԱԽԵԱՆԻԷՅՈՑ

ՈՐՈՂԱՅԱՅՈՒՆ

1. Վապա: 2. Հայսնուրյուն: 3. Սարգարադաս: 4. Տարազ: 7. Թովմա: 8. Միլեղի: 11. Գեղար: 12. Ուրա: 13. Արաս: 14. Սոխարդ: 19. Վարդ: 20. Եսին: 25. Բիլուն: 29. Ուրուն: 31. Նամե: 32. Ցալգածաթղի: 34. Ամասունիներ: 35. Գլուխ: 36. Կնդրուկ: 38. Ամակա: 40. Կապլ: 41. Լուսն: 42. Ամարաս: 47. Կարծ: 48. Դարալ:

ՀՈՐԻՋՈՆԱԿԱՆ

5. Կաղանգ: 6. Գրակա: 9. Մոցաւ: 10. Դրանիկ: 15. Նեմիկ: 16. Խոյր: 17. Բերդ: 18. Կեռն: 21. Կարս: 22. Այուր: 23. Սաղաս: 24. Իման: 26. Աղանա: 27. Դոնդի: 28. Այ: 30. Խնոցի: 33. Հարգի: 37. Կողա: 39. Նոյակ: 41. Լաւոտ: 42. Արդի: 43. Մաակա: 44. Շառա: 45. Միլու: 46. Ամվուր: 49. Կարաւա: 50. Իրմուն: 51.

Քառնաբաժն - 24, 26, 3, 1, 19, 15 (Գործք, 4:36):
 Գամաղիկել - 5, 2, 5, 19, 15, 8 (Գործք, 22:3):
 Դեբորա - 13, 1, 12, 11, 1, 12, 14, 5, 20, 15 (Դաս., 4:4):
 Դեմեստրիոս - 1, 12, 4, 1, 22, 1, 11, 9, 12, 4 (Գործք, 19:24):
 Եսալ - 9, 12, 2, 9, 12, 21 (Ճննդ., 25:27):
 Ջենոն - 17, 12, 14, 7, 2, 11, 14, 3 (Տիմոս, 3:13):
 Հեղի - 16, 1, 20, 1, 7, 1 (Ա. Թագ., 2:11):
 Հովսեփի - 20, 23, 5, 2, 7 (Մատթ., 2:19):
 Նիկողոետիս - 15, 6, 27, 1, 7, 10, 9, 12 (Հովհ., 3:1):
 Պիղատոս - 18, 5, 2, 1, 18, 1, 25 (Մատթ., 27:2):

Կազմեց Գալստնե ԴԱՆԻԵԼՅԱՆԸ
Ք. Վանաձոր

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Կրոնական, նշակութային, լրատվական երկաթաբաթերթ
Հիմնադիր՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հրատարակիչ՝ Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության և
խորհրդության կենտրոն
Գլխավոր խմբագիր՝ Կարեն Մաթևոսյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝ Բաղա՝ Վաղարշապատ, Ս. Գայանե եկեղեցի,
Քրիստոնեական դաստիարակության և խորհրդության կենտրոն
Ինքնախոս՝ (8+259) 56780, Երեւանում՝ 563902
Տպագրվում է՝ «Մարգիս Խաչենց» հրատարակչության տպարանում, Երեւան,
Համրադեղեռության հրապարակ, Հայաստանի Ազգային ռասկերատսի,
Ինքնախոս 582703
Ստորագրվում է տպագրության 12. 03. 98
Տպարանակերպ՝ 1600